

УДК 378:4

Володимир Мокляк, аспірант кафедри педагогіки
Полтавського державного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

СТУДЕНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІМПЕРАТОРСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА

У статті описано діяльність перших студентських організацій Імператорського Університету Св. Володимира: судів честі, студентських бібліотек, “змін”, гуртків.

Ключові слова: студентське самоврядування, суд честі, студентська бібліотека, гурток, “зміни”.

Студентство – своєрідний соціальний інститут, що у всі часи існування вищої школи був “барометром” тієї частини суспільства, що навчалася у вищих навчальних закладах. Студенти були і є носіями прогресивних ідей. І як правило, під їх керівництвом утворювалися різні студентські об’єднання, гуртки, спілки, організації.

Деякі вчені досліджували певні аспекти життя студентства. Так, у дисертаційному дослідженні “Просвітницько-педагогічна діяльність студентських громадських організацій університетів України (друга половина XIX – початок XX ст.)” (автор С.О. Черкасова) теоретично узагальнено та подано нові підходи до висвітлення просвітницько-педагогічної діяльності студентських громадських організацій університетів України вказаного періоду. У дисертації “Студентство України в кінці XIX – на початку XX століть” (автор Н.М. Левицька) описано соціальний склад і матеріально-правове становище студентської молоді, показано участь демократичного студентства в громадсько-політичному і національному русі.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що студентські організації найкраще представляють інтереси молоді, оскільки є певними посередниками між основною частиною студентства і керівництвом вишу.

Тому **метою** даної статті є аналіз діяльності перших студентських організацій в Імператорському Університеті Св. Володимира в XIX – на початку XX ст. **Об’єктом дослідження** є студентське самоврядування в Київському університеті. **Предмет** розвідки становлять студентські організації у названому навчальному закладі досліджуваного періоду.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших університетів на теренах України був Імператорський Університет Св. Володимира,

заснований у 1834 р. на базі закритого Крем’янецького ліцею (вказаний вуз був відкритий другим в Україні після Харківського університету імені В. Каразіна). І в ньому з перших років існування студенти брали активну участь у житті вишу та проявляли ініціативу у створенні організацій. Недарма сучасники перших поколінь студентських об’єднань наголошували: “...Вопрос о студенческих организациях занимает важное место во всем Университетском вопросе. Присущий студенческой массе демократический дух (выборное начало организаций) всегда толкал студенчество к обществам, кружкам, представительным органам, органам взаимопомощи и т.д.” [5].

Однією з перших студентських організацій в Університеті Св. Володимира були так звані “суди честі”. В архівній справі “Дело по отношению Главного начальника над III отделением Е. И. В. Канцелярии о неприличных будто поступках Студентов Университета Св. Владимира” [1] говориться: “...что между студентами учреждено, из них же, судилище, на котором, по распоряжению Г. Попечителя учебного округа, должен присутствовать инспектор университета. На этом суде каждый студент может вызвать своего товарища на средину залы, обвинить его в известном ему проступке и дело оканчивается ... или общим приговором к аресту и даже исключению из университета”. Також є інформація про те, що студенти, котрі вважали несправедливим вирок своїх товаришів і не підкорялися, були виключені з університету самим попечителем [1].

Засновником вищевказаних судів честі був керівник Київського учбового округу Ребіндер. Основою їх були загальні збори студентів, на яких засуджували товаришів, які порушували

СТУДЕНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІМПЕРАТОРСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА

загальноприйняті норми суспільства. М.І. Пирогов, який був наступником Ребіндера, вважав своїм обов'язком привчати студентів до автономії. Тому в стінах університету з його дозволу дуже часто збиралося студентське товариство, яке активно обговорювало актуальні проблеми навчальної, просвітницької та благодійної діяльності та виносило відповідні рішення [6].

Отже, ми бачимо, що суди честі в першу чергу дбали про моральне виховання студентства, а як відомо, зміст морального виховання зумовлений потребами і вимогами суспільства до формування всебічно розвинутої особистості [9].

Виокремимо наступну студентську організацію – студентську бібліотеку, що була втіленням автономії, прихильником котрої виступав М.І. Пирогов [6]. Спочатку бібліотека перебувала під керівництвом одного з помічників інспектора студентів; але Микола Іванович прийшов до висновку віддати її в повне управління та розпорядження студентів. Це було зроблено з метою, щоб вони мали загальні збори, на яких обирали бібліотекарів, збирали гроші для купівлі книг та затверджували правила користування книгами.

Ще одним студентським об'єднанням були “гміни” – спілки, на які поділялися студенти в Імператорському Університеті Св. Володимира на початку 70-х рр. XIX ст. *“Из данных канцелярии Университета и из собранных Г. Проректором показаний студентов оказывается следующее: в 1860 году бывший Генерал-Губернатор князь Васильчиков уведомлял Г. Попечителя Киевского Учебного округа, что студенты Университета Св. Владимира делятся на гмины, кажется, по гимназиям – что польские гмины усиливаются действовать в духе поддержания в здешнем храме польской национальности и что каждая гмина имеет своего особого начальника”* [3].

Існують дані, що на 1863 р. функціонувала “гміна”, яка отримувала грошову допомогу від Київського Губернського Предводителя Дворянства та розподіляла її серед бідних студентів. Кошти жертвували дворяни західних губерній, ректор Університету повністю схвалював такий стан речей. Але існували певні недоліки при розподілі грошової допомоги:

- предводитель Дворянства, видаючи гроші начальникам “гмін” для передачі їх студентам, цим самим підтримував існування “гмін”, зборів та процес виборів керівників цих організацій;
- дворянство західних губерній, виділяючи свої

пожертвування переважно полякам, акцентувало увагу на національній приналежності і, таким чином, викликало ворожнечу між ними;

- до Університету Св. Володимира часто вступали молоді люди, які не мали ні матеріальних засобів, ні здібностей до вищої освіти, але мали надію отримати від “гмін” допомогу;

- “гміни” засновувалися з благодійною метою, проте, незважаючи на це, їх діяльність була незручна, тому це давало поштовх для розповсюдження слухів про протизаконні національні та революційні збори та наради студентів. Ця інформація друкувалася в іноземних газетах та підривала довіру до університетської освіти.

Враховуючи вищезазначені недоліки, ректор рекомендував дворянам надсилати кошти на адресу університетського керівництва з метою розподілу між найбільш необхідними та найбільш здібними студентами, як це робили люди, що надавали допомогу грошима з російських та українських губерній [3].

Нами розглянуто студентські суди честі, студентські бібліотеки та студентські “гміни”, що були не єдиними організаціями, діяльність яких у XIX ст. була тим чи іншим чином пов'язана з ініціативою молодих людей, що навчалися у вузах, тобто з студентським самоврядуванням. Серед них можна виділити гуртки, земляцтва, комітети старост, факультетські збори, органи просвіти, наукові товариства. Університет було засновано у 1834 р., але до кінця століття і на початку наступного потрібно було вже якось упорядкувати діяльність цих стихійних організацій. Рада Міністрів 4 липня 1907 р. видала Положення про студентські організації та про проведення зборів у стінах вищих навчальних закладів, що посприяло їх легалізації. Коротко проаналізуємо вказане положення [4].

Воно містило 12 пунктів. Перший із них стверджував: *“Студентам высших учебных заведений разрешается образовывать организации, преследующие цели, не противные существующим законам и правилам. Уставы таких организаций утверждаются советом университета или соответствующей ему в других учебных заведениях коллегиальной или единоличной властью”*. У наступних пунктах говорилося про те, що організації, які не мають затвердженого статуту, визнаються незаконними, а на їх постанови не повинні звертати увагу керівні органи вищих навчальних закладів.

Цікавим є четвертий пункт даного положення: *“Никакие отдельные студенческие кружки и*

СТУДЕНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІМПЕРАТОРСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА

организации не могут быть призываемы в качестве представительных органов студентов данного учебного заведения, и учебное начальство (советы, ректоры, директора, деканы, профессора и др.) ни в каких отношениях с такими организациями по вопросам, заявляемым от лица всего студенчества, не вступают". І хоча в тимчасових правилах для університетів, де основною ідеєю є автономія вузів, пропагується спільна турбота професорського-викладацького складу вузу та студентів про їх навчальне життя [2], але все ж у четвертому пункті спостерігаємо встановлення бар'єру між учасниками навчально-виховного процесу.

Дозволені форми зборів описувалися у 5, 6, 7 та 8-ому пунктах положення – це публічні збори та приватні збори студентів даного навчального закладу, робота яких повинна носити тільки навчальний характер, що дозволялася статутами навчальних закладів. На приватних зборах могли бути присутніми тільки ті, що навчалися в даному вузі, проводилися вони з дозволу ректора або його заступників. Про дозволені приватні збори вносився обов'язковий запис в особливу книгу, що зберігалася в канцелярії, для пред'явлення представникам поліції за їх вимогою.

У 9-12 пунктах описувалися:

- права поліції вживати необхідних заходів для відновлення порядку;
- судова відповідальність студентів за кримінальні правопорушення;
- відповідальність керівників вузу, що дозволили збори, за їх законність;
- проступки студентів, що розглядалися професорським дисциплінарним судом, який був регламентований інструкціями навчального закладу.

Проаналізувавши положення, приходимо до висновку, що воно сприяло легалізації студентських організацій, при цьому ставлячи їх у жорсткі рамки. Але, незважаючи на це, можна вважати описані у статті студентські суди честі, бібліотеки, "гміни" одними із перших утворень, що виконували функції студентського самоврядування.

Через три роки (1912 р.) після затвердженого положення вже функціонував ряд легалізованих студентських гуртків та організацій Університету Св. Володимира [7]:

- 1) гурток історико-етнографічний;
- 2) гурток для занять слов'янознавством;
- 3) гурток природничо-історичний;
- 4) гурток дослідників природи;
- 5) гурток взаємодопомоги "Кавказьке земляцтво";

6) гурток взаємодопомоги "Холмська Русь";
7) гурток партії студентів академічного порядку;

- 8) студентський спортивний гурток;
- 9) клінічна спілка студентів-медиків;
- 10) економіко-статистичний гурток;
- 11) цивілістичний студентський гурток.

Гуртки сприяли задоволенню молодіжних потреб, реалізації студентських захоплень, були середовищем спілкування і взаємодії молоді, допомагали самовираженню особистості. Назви гуртків вказують на те, що їх діяльність враховувала не лише наукові інтереси студентів, а й сприяла розвитку гуманності. Яскравим прикладом цього були гуртки взаємодопомоги.

Висновки. Таким чином, студентські організації були посередниками між адміністрацією вищих навчальних закладів та студентськими колективами. При цьому враховувалося, що студенти виявляють більшу довіру до органів студентського самоврядування. Але неформальна ініціатива студентства мала значний вплив на молодь, сприяла розвитку їх здібностей, вирішенню різноманітних проблем у навчанні та проведенні дозвілля тощо.

Діяльність студентських організацій в Імператорському Університеті Св. Володимира важко висвітлити в межах однієї статті. Тому дана проблема може бути предметом подальших досліджень.

1. Дело о собраниях студентов Киевского университета для обсуждения неприличных поступков своих товарищей. – 1857 р. – ЦДІАК України. – Ф. 442, оп. 807, спр. 262, арк. 1 – 3.

2. Дело об автономии высших учебных заведений и об беспорядках в них. – 1905 р. – ЦДІАК України. – Ф. 442, оп. 855, спр. 322, арк. 12.

3. Показания бывшего студента медицинского факультета Киевского университета Лозовского С. о студенческих гминах (обществах), существовавших в Киевском университете с 1857 г. – 1862 р. – ЦДІАК України. – Ф. 442, оп. 807, спр. 155, арк. 111 – 114, 117.

4. Положение Совета Министров о студенческих организациях и об устройстве собраний в стенах высших учебных заведений от 4 июля 1907 г. – 1907 р. – ЦДІАК України. – Ф. 275, оп. 1, спр. 1539, арк. 3 – 6.

5. Проект устава "Общества взаимопомощи" студентам Киевского университета. – 1910 р. – ЦДІАК України. – Ф. 275, оп. 1, спр. 2044, арк. 49 – 52.

6. Сведения о создании в Киевском университете суда чести для студентов. – 1863 р. – ЦДІАК України. – Ф. 707, оп. 261, спр. 1, арк. 2.

7. Список легализованных кружков и организаций при Киевском университете. – 1912 р. – ЦДІАК України. – Ф. 275, оп. 1, спр. 2613, арк. 63.

8. Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої

школи: Рекомендації щодо проведення у вищих навчальних закладах першої лекції / Уклад.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, К.М. Левківський, В.І. Даниленко / Відп. ред. М.Ф. Степко. – К.: Знання, 2005. – 55 с.

9. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене / М. М. Фіцула. – К.: “Академвидав”, 2006. – 560 с. – Серія: Альма-матер.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2009

УДК 373.66(73)

Олена Дуб, аспірантка Національного університету “Львівська політехніка”

СИСТЕМА ЗНАНЬ І УМІНЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В США

У статті висвітлюється те, що аналіз реального стану функціонування соціальної роботи, як професійної діяльності, повинен включати вивчення феномену необхідних знань та умінь соціальних працівників як головного для процесу соціальної роботи.

Ключові слова: соціальний працівник, соціальна робота, знання, вміння, модель, метод.

Постановка проблеми. У даний час система соціального забезпечення в США – це сукупність законодавчих норм, програм і видів послуг, спрямованих на те, щоб забезпечити умови для задоволення базових соціальних потреб людей і сприяти збереженню соціального порядку і суспільного добробуту, включаючи всі форми соціального втручання, що сприяє благополуччю як індивіда, так і суспільства в цілому [1].

У структурі професійної діяльності зарубіжні автори зазвичай виділяють професійні цілі, цінності, знання і вміння, як основні компоненти, що реалізуються в єдності в контексті одного з основних методів соціальної роботи. При цьому метод розуміється швидше не як операційний спосіб досягнення конкретної мети, а як цілеспрямована, організована взаємодія між соціальним працівником і клієнтом, що визначається кількісними характеристиками системи, з якою має справу соціальний працівник.

Метою даної статті є аналіз системи знань і умінь які функціонують в освітній системі США.

Виклад основного матеріалу. Для розгляду нашої проблеми ми виходимо з того, що, власне, процес соціальної роботи в США представляється як “процес надання допомоги” і трактується як система взаємодії соціального працівника з клієнтом або із значущим соціальним оточенням клієнта. В цих, цілеспрямовано організовуваних соціальним працівником

взаємодіях, соціальна робота реалізується як динамічна єдність професійних цілей, цінностей знань і умінь. Тому аналіз реального стану функціонування соціальної роботи як професійної діяльності повинен включати вивчення феномену необхідних знань та умінь соціальних працівників, як головного для процесу соціальної роботи. Соціальні працівники достатньо довго намагалися визначити, які знання потрібні соціальному працівнику для ефективної практичної діяльності. Інтенсивні дискусії на цю тему тривали під час виникнення системи професійного навчання в соціальній роботі на базі університетів [2]. У 1956 році Національна асоціація соціальних працівників США сформулювала, що “...професіональна діяльність соціального працівника вимагає знань в наступних областях [цит. по 3, з. 137]:

1) розвиток людини та її поведінка особливо в контексті впливу на індивіда соціального, культурного та економічного середовища;

2) психологія надання та отримання допомоги;

3) способи комунікації людей вербальної і невербальної поведінки;

4) групові процеси і взаємодія індивіда з групою;

5) соціокультурні чинники та їх вплив на індивіда, групу, общину (роль релігії, духовних цінностей, законів, соціальних інститутів);

6) психології міжособових і міжгрупових стосунків;

7) громада, її внутрішні процеси, способи її розвитку та зміни, її соціальні функції і ресурси;